

EKONOMSKA GEOGRAFIJA I SUVREMENO DRUŠTVO

Geografije razvoja (Geographies of
development)

- ▶ Uvodno predavanje
 - ▶ Što je ekonomska geografija?
 - ▶ Zašto nam je ekonomska geografija važna?
- ▶ Ključni pristupi u ekonomskoj geografiji
 - ▶ Što je ekonomija?
 - ▶ Ekonomska geografija vs. Prostorna ekonomija
 - ▶ Ključni pristupi u ekonomskoj geografiji
- ▶ Ključne teorije i koncepti
- ▶ Ekonomske geografije suvremenog svijeta
 - ▶ Globalizacija
 - ▶ Transnacionalne i multinacionalne kompanije
 - ▶ Globalni gradovi
 - ▶ Geografija ICT i ekonomija znanja

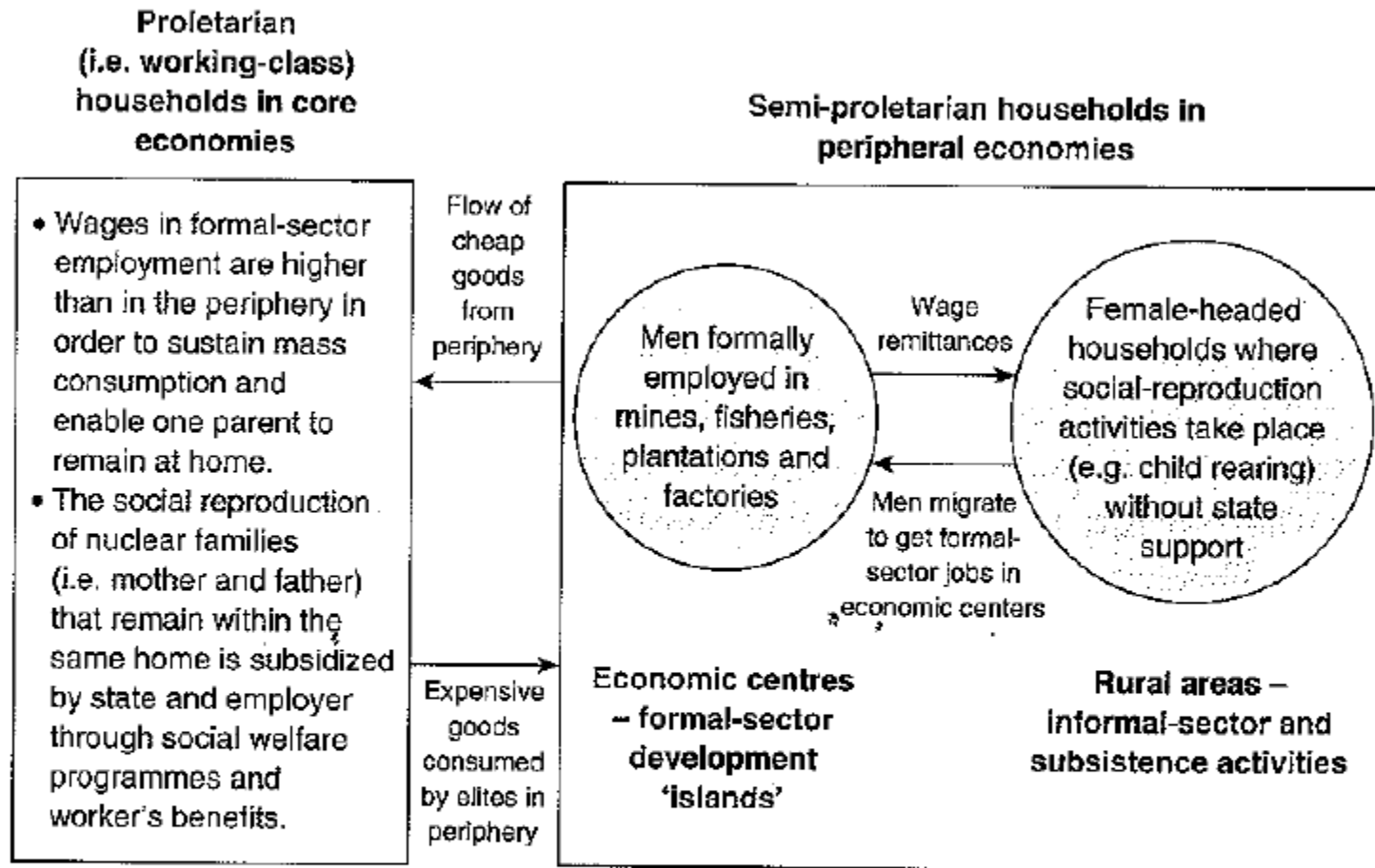
- ▶ Ekonomska geografija i suvremeno društvo
 - ▶ Neravnomjeran razvoj
 - ▶ Neoliberalizam
 - ▶ Keynesianizam....
- ▶ Trgovinska geografija
 - ▶ Trgovinska geografija SAD-a i Europe
 - ▶ Trgovinska geografija tranzicijskih zemalja
 - ▶ Trgovinska geografija Hrvatske
- ▶ Geografija potrošnje
- ▶ Ekonomski izvori

- ▶ Sadržaj:
 - ▶ Značenje i svrha razvoja kao političkog i ekonomskog projekta
 - ▶ Ključne teorije razvoja
 - ▶ Politika Svjetske banke.
 - ▶ Utjecaj kriza i programa strukturne prilagodbe
 - ▶ Globalne različitosti između bogatih i siromašnih.
 - ▶ Raširenost nejednolikog razvoja
 - ▶ Otpor prema razvoju i globalizaciji
 - ▶ Suvremeni razvojni izazovi i problemi.
-

- ▶ Što je razvoj / ekonomski razvoj?
 - ▶ Rast, napredak (Concise Oxford English)
 - ▶ Proces unapređivanja životnog standarda i dobrobiti stanovništva jedne zemlje povećanjem dohotka po stanovniku. (Rječnik turizma, Masmedia).
 - ▶ Osjećaj pozitivne promjene kroz vrijeme, a odnosi se na određenu državu ili regiju.
 - ▶ Pitanje koje su to države u razvoju?
 - ▶ Model jezgre - periferije
-

- ▶ Model jezgre – periferije se temelji na ideji da je nejednak razvoj posljedica sta nejednakih ekonomskih odnosa između regije jezgre (one koja dominira) i jezgre periferije (one kojom se dominira).
- ▶ Ekonomski naprednije regije bogate se iskorištavajući ekonomski slabije razvijene regije.
- ▶ Ekonomski napredak regije ovisit će o njenoj ekonomskoj moći koja je odraz nejednake vrijednosti pri razmjeni (exchange value) .
- ▶ Povezuje koncept prostorne raspodjele radne snage i koncept kumulativne kauzalnosti (ekonomija obujma i aglomeracije dovode do sve veće polarizacije između bogatih (jezgre) i siromašnih (periferije).)
- ▶ Nedostatak modela je polarizacija.
 - ▶ Ne uzima u obzir da čitava periferija nije nerazvijena niti je čitava jezgra razvijena.

4.1 Core-Periphery

Low wages for formal-sector jobs in the periphery are sustained by externalizing the costs of social reproduction to rural communities that have little or no access to state-sponsored social-welfare services

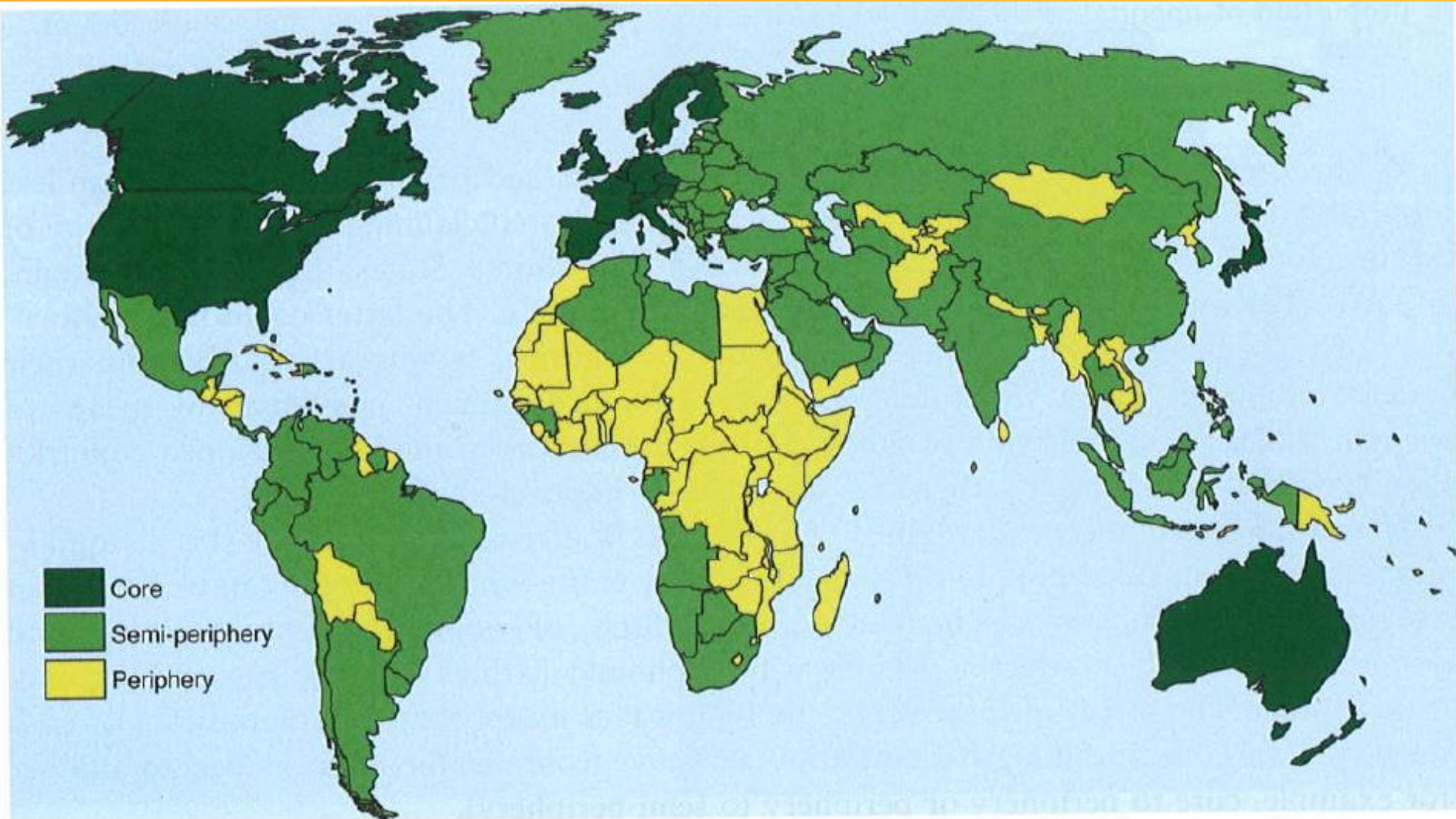
Figure 4.1.1 Unequal exchange and households in the core and periphery

Source: developed from Taylor and Flint, 2000

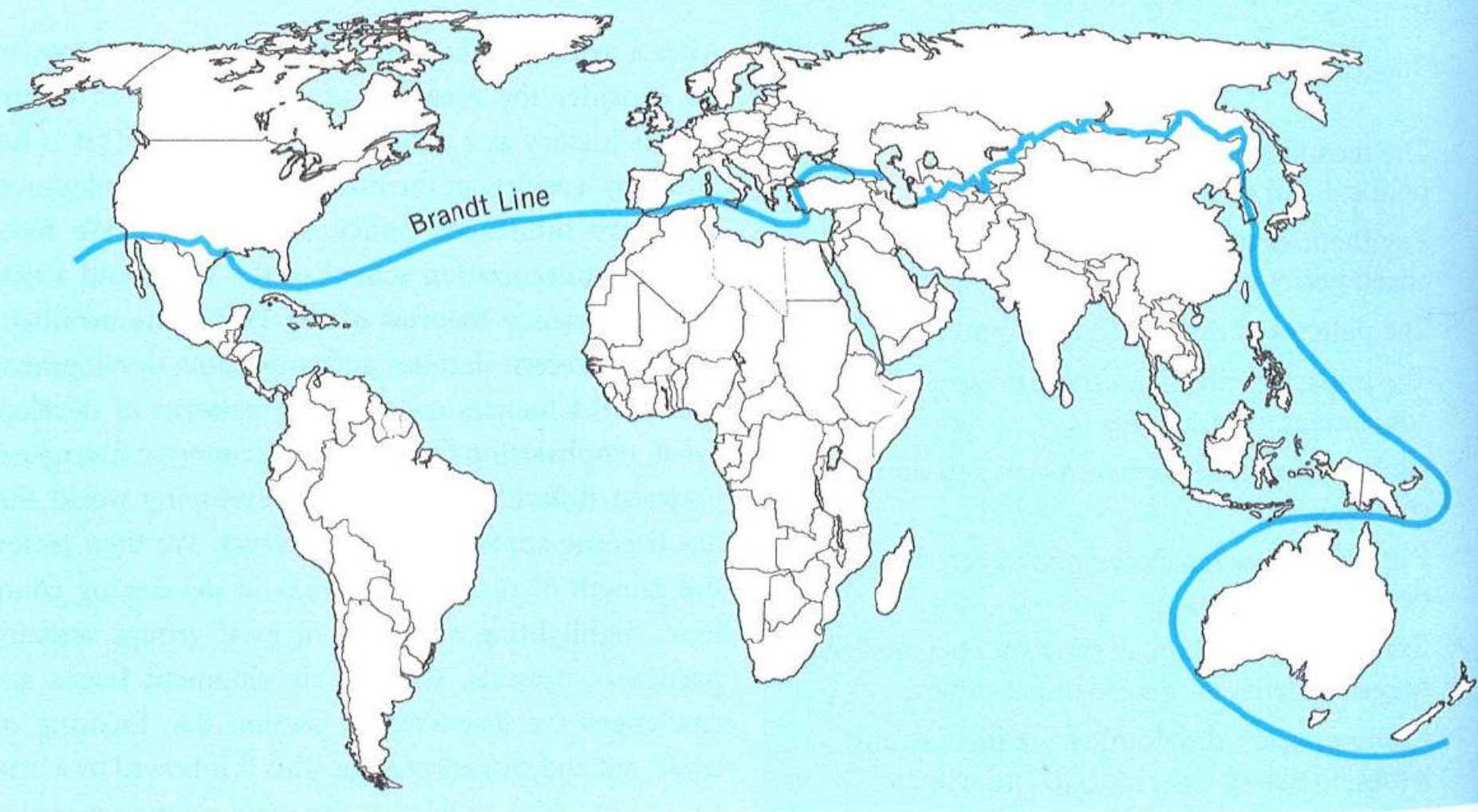
- ▶ Meier i Maldwin (1957.) prvi su pokušali prikazati model jezgre i periferije na globalnoj razini.
 - ▶ Postavljaju državu u središte svjetske ekonomije.
 - ▶ Države jezgre – bogate, tržišno orijentirane, razvijene industrije, snažan su izvoznik i uvoznik te su središta kretanja kapitala.
 - ▶ Države periferije – imaju sekundarnu ili pasivnu ulogu u svjetskoj trgovini. Mogu biti ali često i nisu tržišno orijentirane. Ovisne su o vanjskim faktorima i UVOZU.

- ▶ 1960-ih godina sve jače kritike povećanja socioekonomskih razlika.
- ▶ Javlja se teza prema kojoj ne može doći do ravnomyernog razvoja budući postojanje razvijenih država jezgre pretpostavlja postojanje nerazvijenih država periferije.
 - ▶ Posljedica iskorištavanja radne snage, uvoza jeftinih sirovina, izvoza skupih proizvoda....

- ▶ Teorija svjetskog sistema (World system theory) (Immanuel Wallerstein, 1984.) – vidi svijek kao tržišni sustav koji se kontinuirano razvija sukladno teoriji li modelu valova (dugih valova).
 - ▶ Pojedine skupine država mogu prelziti iz jedne kategorije u drugu.
 - ▶ Jezgra – periferija – polu-periferija (Core – periphery – semi-periphery).
 - ▶ Jezgra – visoki dohodak, napredna tehnologija, diverzificirana proizvodnja
 - ▶ Periferija – niske plaće, tehnologija na nižoj razvojnoj razini , jednostavniji i uži spektar proizvoda
 - ▶ Polu – periferija

Sl. Teorija svjetskog sistema (World system theory) (Izvor: Knox et al., 2014.)

Sl. Globalni sjever i jug (Izvor: Mackinnon, Cumbers, 2014.)

ŠTO JE EKONOMSKI RAZVOJ

- ▶ Što je razvoj / ekonomski razvoj?
 - ▶ Rast, napredak (Concise Oxford English)
 - ▶ Osjećaj pozitivne promjene kroz vrijeme, a odnosi se na određenu državu ili regiju.
 - ▶ Proces unapređivanja životnog standarda i dobrobiti stanovništva jedne zemlje povećanjem dohotka po stanovniku. (Rječnik turizma, Masmedia).
- ▶ Što obuhvaća „pozitivnu promjenu“?
- ▶ Što obuhvaća životni standard?
- ▶ Što je dobrobit stanovništva?
- ▶ Kako mjeriti rast?
- ▶
- ▶ Development – underdevelopment ?

- ▶ Proces unapređivanja životnog standarda i dobrobiti stanovništva jedne zemlje.
 - ▶ Obuhvaćaju promjene u količini, stopi rasta, distribuciji i potrošnji izvora.
 - ▶ Obuhvaćaju utjecaj tih promjena na stanovnike – pristup hrani i pitkoj vodi, zdravstvenu zaštitu, primarno i sekundarno obrazovanje, stanovanje, adekvatnu razinu zaštite, razinu ljudskih prava.
-

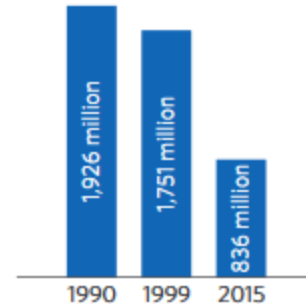
Extreme poverty rate in developing countries

Global out-of-school children of primary school age

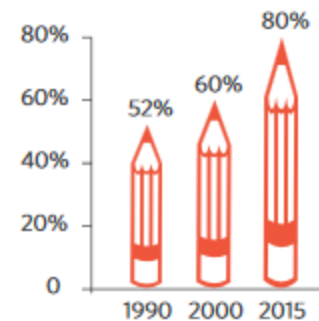
Global number of extreme poor

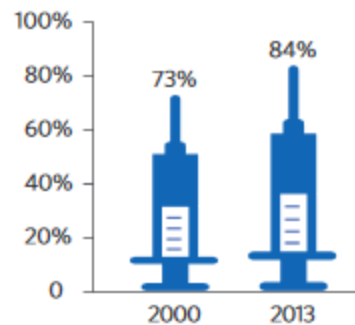
▶ Razvoj definiran kroz Milenijske razvojne ciljeve UN-a

- ▶ Smanjiti na pola broj ljudi koji su izloženi gladi i siromaštvu.
- ▶ Dostupnost primarnog obrazovanja
- ▶ Eliminirati neravnopravnost spolova
- ▶ Smanjiti smrtnost djece
- ▶ Smanjiti smrtnost roditelja
- ▶ Borba protiv HIV-a, malarije i ostalih bolesti
- ▶ Osigurati održivi razvoj
- ▶ Omogućiti globalno povezivanje kao preduvjet razvoja

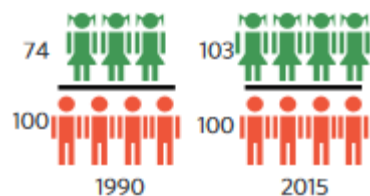
Primary school net enrolment rate in sub-Saharan Africa

Global measles vaccine coverage

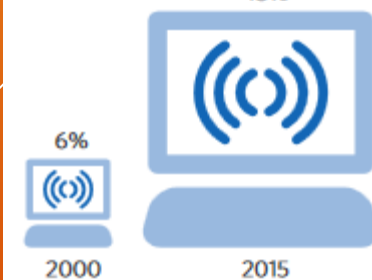
Primary school enrolment ratio in Southern Asia

Global number of deaths of children under five

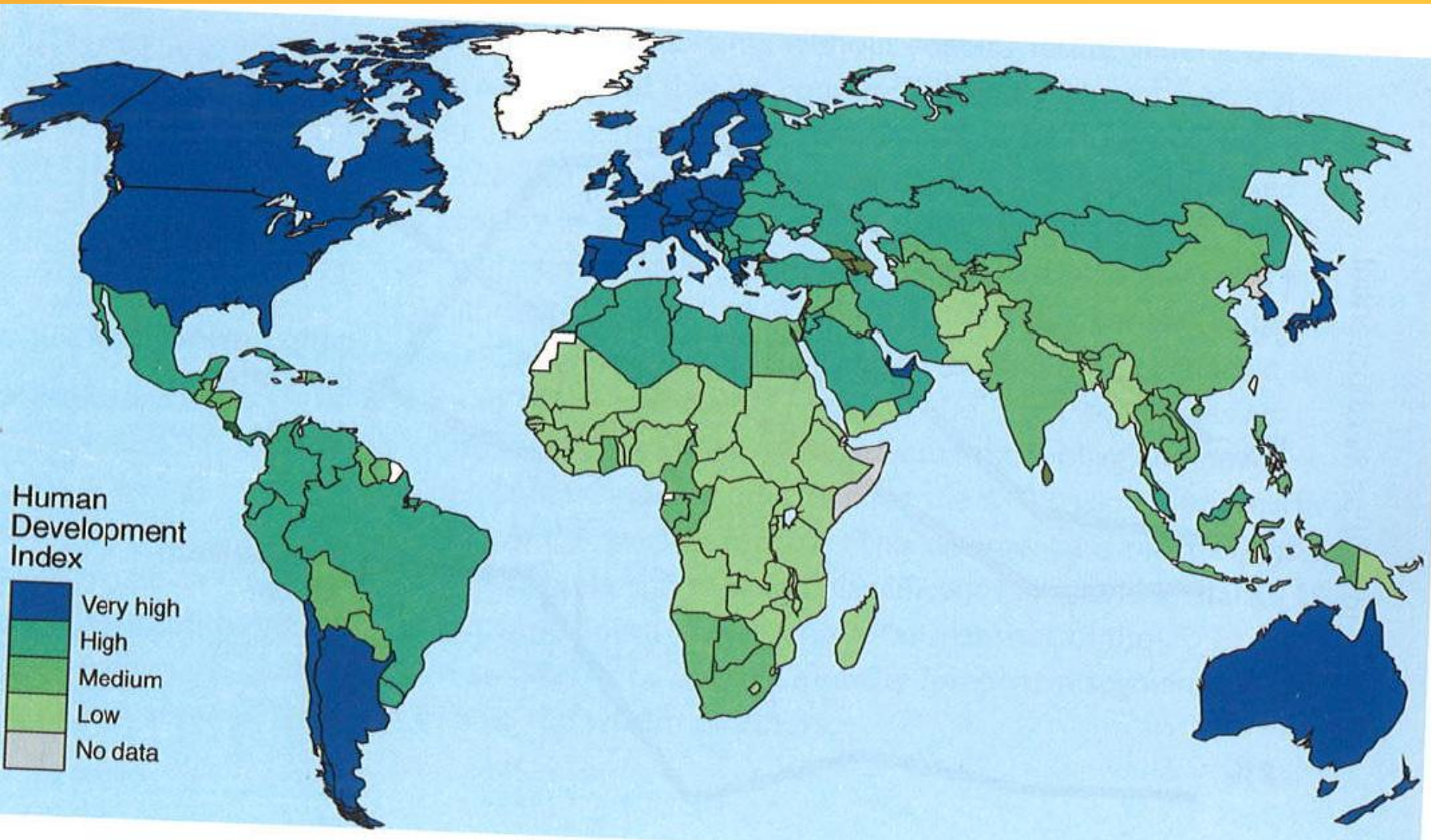
43%

- ▶ Razvoj podrazumijeva ekonomsku, socijalnu, političku i kulturnu transformaciju.
- ▶ Promjenu je moguće kvantificirati.
- ▶ GDP (BDP Bruto društveni proizvod)
 - ▶ Mjeri ukupnu vrijednost svih dobara i usluga proizvedenih u gospodarstvu unutar granica države
 - ▶ Obuhvaća vrijednost potrošnje + ulaganja + državnu potrošnju – razliku između izvoza i uvoza

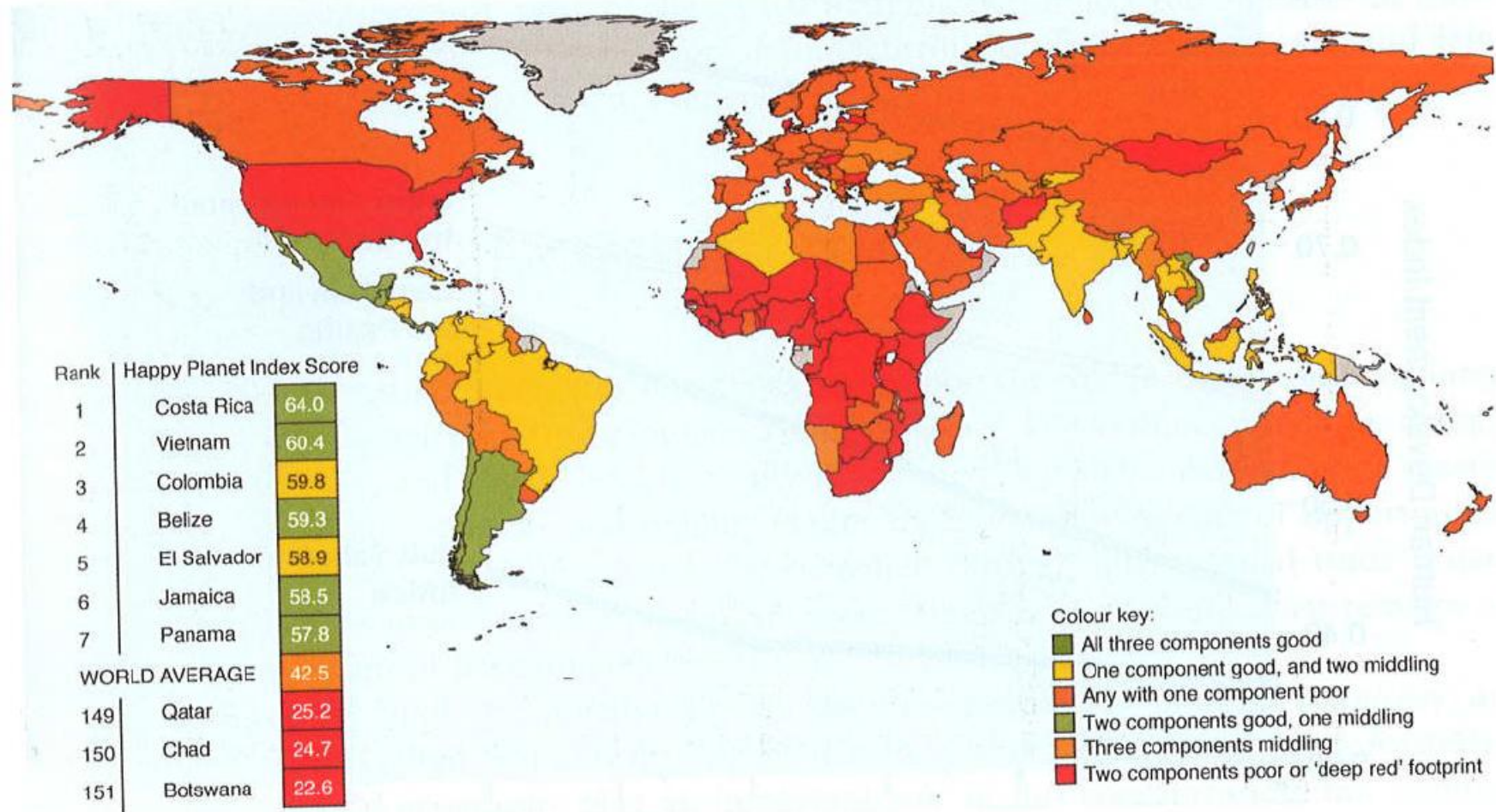
- ▶ GNP (BNP Bruto nacionalni proizvod)
 - ▶ Mjeri ukupnu vrijednost sve robe i usluga proizvedenih u određenoj državi i prodanih na tržištu u zemlji ili inozemstvu
 - ▶ Obuhvaća: osobnu potrošnju, ulaganja, državne kupovine i saldo tekućeg računa (iznos neto izvoza roba i usluga u inozemstvo) te prihoda pojedinaca ili tvrtki registriranih u toj državi a smještenih u drugim državama.

- ▶ HDI – Human development indeks
 - ▶ Dimenzije
 - ▶ Dohodak
 - ▶ Obrazovanje
 - ▶ Zdravlje
 - ▶ Indikatore
 - ▶ Očekivano trajanje života pri rođenju
 - ▶ Prosječno trajanje obrazovanja
 - ▶ Očekivano trajanje obrazovanja
 - ▶ GNI po stanovniku
 - ▶ Ne uključuje: politički sustav, ljudska i radnička prava, korupciju, političke slobode.
-

Sl. Human development indeks (Izvor: Knox et al., 2014.)

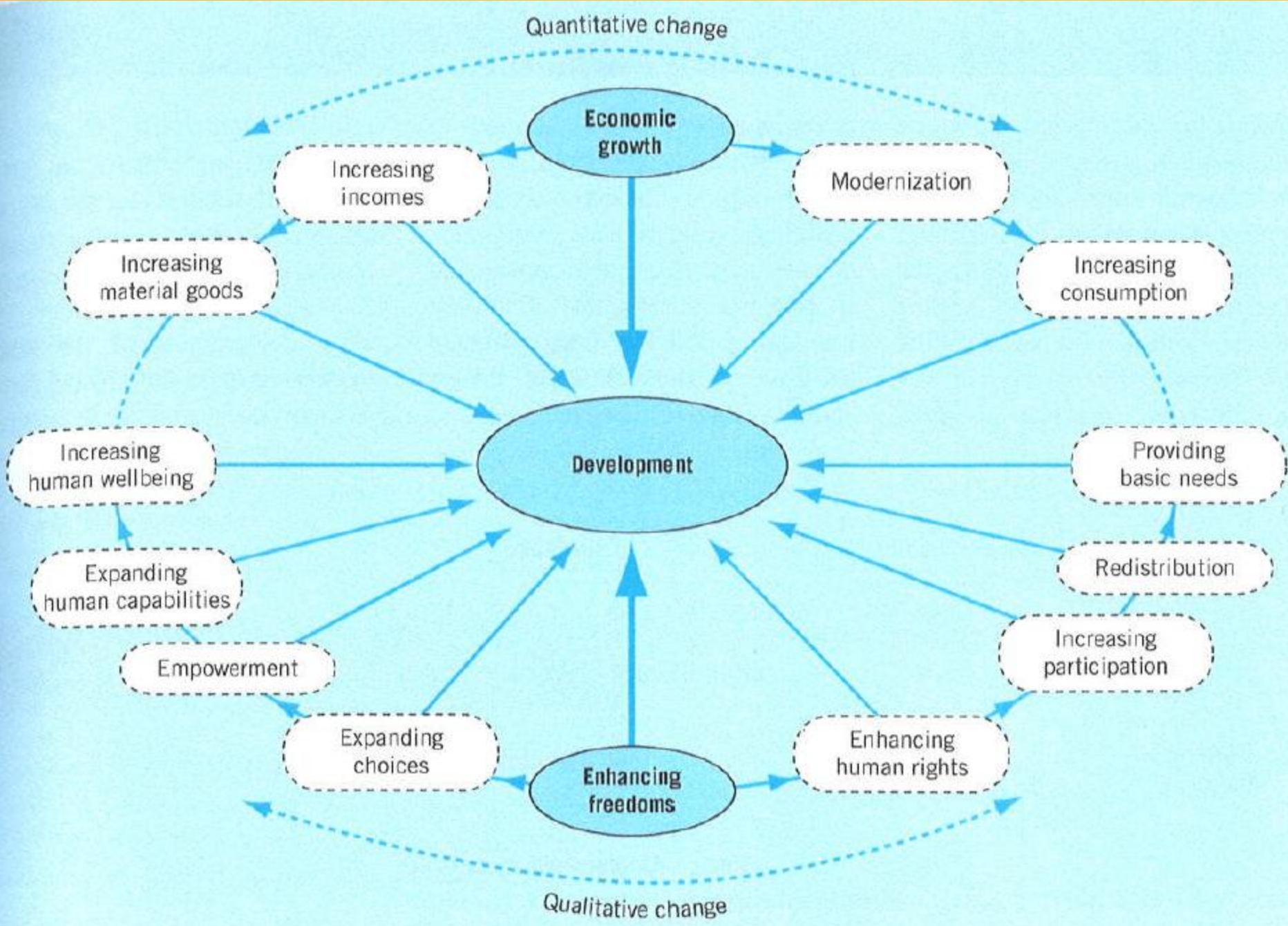
- ▶ GNHI (Gross national happy indeks)
 - ▶ Uključuje procjenu psihološkog blagostanja (zadovoljstva), zdravlje, obrazovanje, kulturnu i ekološku raznolikost i otpornost, upravu, vitalitet zajednice i životni standard.
 - ▶ BLI (Better life indeks)
 - ▶ OECD
 - ▶ HPI (Happy planet index)
 - ▶ Uključuje zadovoljstvo životom, očekivani životni vijek i ekonoški otisak,
-

Sl. Happy planet indeks (Izvor: Knox et al., 2014.)

PROGRAM RAZVOJA

- ▶ 1950-ih proces dekolonizacije.
 - ▶ Hladni rat
 - ▶ „Treći svijet” - pojednostavljeni prikaz
 - ▶ 1960-e „desetljeće razvoja” UN-a
 - ▶ 1960-ih i 1970-ih naglasak na „kvantitativni razvoj”, kao mjere se koriste povećanje GDP-a i GNP-a.
 - ▶ Od kraja 1970-ih naglasak se počinje stavljati na kvalitativne promjene
-

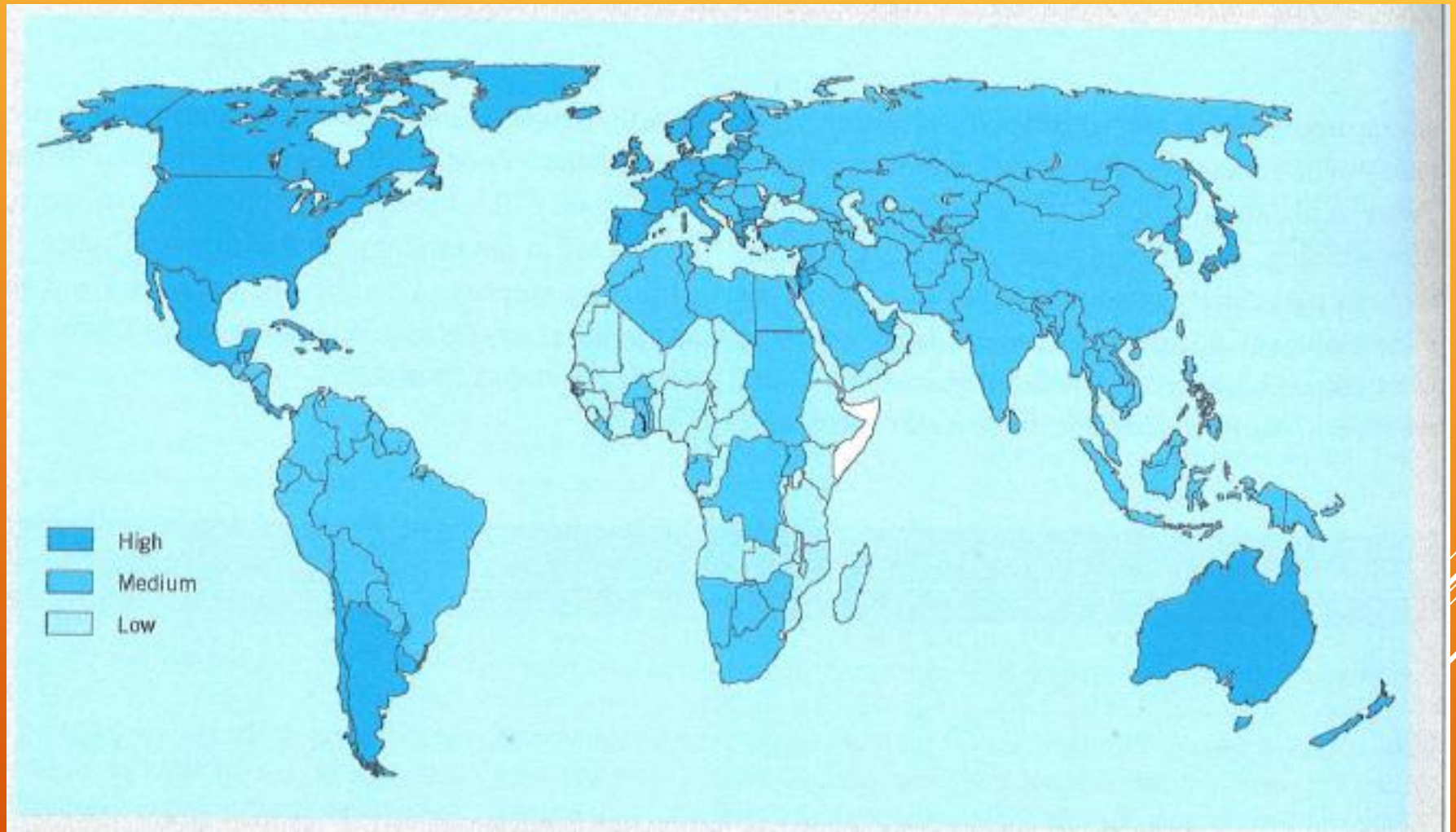

- ▶ Povezivanje „socijalne” dimenzije razvoja, bolje obrazovanje, povećanje sloboda zajedno s ekonomskim dimenzijama razvoja dovode do razvoja HDI-a kao mjere razvoja.
- ▶ Računanje HDI-a

Dimenzija	Dug i zdrav život	Znanje		Pristojan standard života
Indikator	Očekivano trajanje života pri rođenju	Stopa pismenosti kod odraslih	Bruto udio upisanih (GER)	GDP per capita (PPP US\$)
		Indeks pismenosti odraslih	GER indeks	
Indeks dimenzije	Indeks očekivanog trajanja života (x/85)	Indeks obrazovanja		GDP indeks (x/40 000 US\$)
HDI (Human development indeks)				

▶ Granice

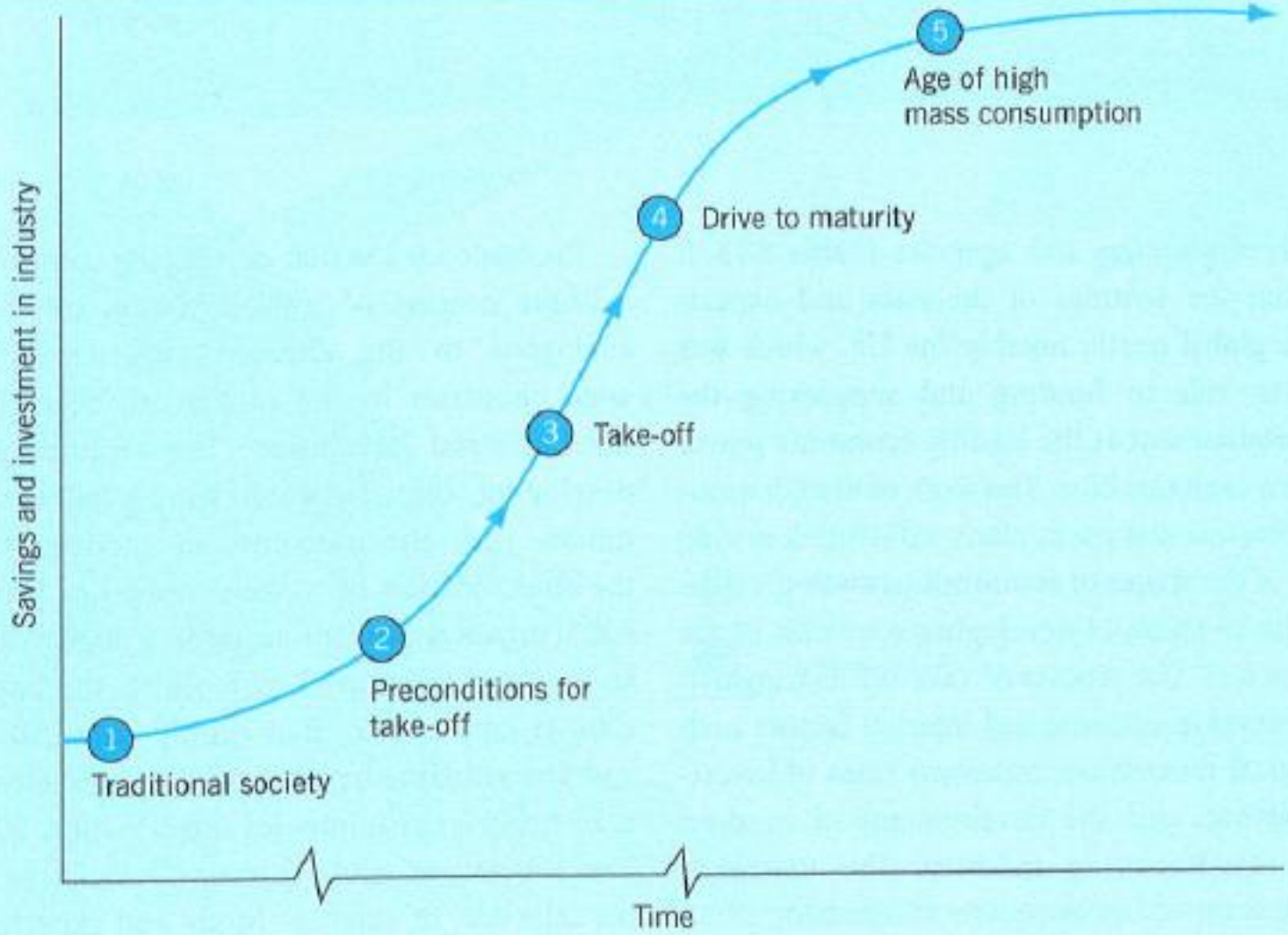
- ▶ >0.8
- ▶ 0.5-0.8
- ▶ <0.5

SI. HDI (Izvor: Knox et al., 2014.)

TEORIJE RAZVOJA

- ▶ Škola modernizacije (Modernization school)
 - ▶ Pristup dominantan 1950-ih i 1960-ih godina
 - ▶ Walt Rostow
 - ▶ Model stadija ekonomskog rasta
 - ▶ Rast se odvija pod utjecajem trigera ili faktora razvoja
 - ▶ Istovjetan razvoju razvijenih zemalja u 19 stoljeću.
 - ▶ Da bi došlo do razvoja potrebna su ulaganja izvana te planiranje.
 - ▶ Nedostatak – eurocentričan, zanemaruje početnu situaciju i strukturu svjetske ekonomije

Sl. Rostow model stadija ekonomskog rasta (Izvor: Knox et al., 2014.)

- ▶ Strukturalizam i teorije ovisnosti (Structuralism and dependency theory)
 - ▶ 1960-ih i 1970-ih
 - ▶ Temelje se na marxsističkim postavkama političke ekonomije i ekonomskog razvoja
 - ▶ Latinska Amerika, Andre Gunder Frank
 - ▶ Tumače podređene odnose zemalja u razvoju u odnosu na razvijene zemlje.
 - ▶ Zemlje u razvoju „nisu krive” za nerazvijenost ona je posljedica iskorištavanja od strane razvijenih zemalja.
 - ▶ Odnos „satelita” bogati izvlače profit od siromašnih i ulažu ga drugdje
 - ▶ Rješenje – povlačenje sa svjetskog tržišta, protekcionizam (Raul Prebisch), razvoj substitutne industrije (umjesto uvoza)
 - ▶ Nedostatak: pojednostavljeni prikaz, pogrešno tumačenje napretka Istočne Azije

▶ Neoliberalističke teorije

- ▶ Od 1980-ih
- ▶ Smanjenje utjecaja države na ekonomiju te jačanje privatne inicijative i natjecanja
- ▶ Temeljene na tržišnim principima Europe i Sjeverne Amerike
- ▶ Bela Balassa i Depak Lal – zalažu se za slobodnu trgovinu i neoklasične principe, smanjenje barijera u trgovini, liberalizaciju financijskog sektora, privatizaciju državnih poduzeća
- ▶ Potaknute financijskim krizama
- ▶ Jačanje Svjetske banke i MMF-a
- ▶ SAP (Structural adjustment programmes) – skupina mjera koja podrazumijeva otvaranje trgovine, ulaganja i smanjenje javnih izdataka
- ▶ Nedostatak – smanjenje ulaganja u javni sektor

- ▶ SAP (program strukturne prilagodbe) – cilj je smanjenje vanjskog duga kroz pakete reformi s ciljem omogućavanja državama da same otplaćuju svoje dugove održavajući pri tome ekonomski rast i stabilnost.
- ▶ Preduvjet za „povlačenje sredstava iz Svjetske banke i MMF-a.
- ▶ Uveden 1980. u Turskoj.
- ▶ Temelji se na 4 cilja (Simon 2008)
 - ▶ Mobilizacija lokalnih izvora kako bi se potaknuo razvojj
 - ▶ Reforma zakonodavstva kako bi se povećala ekonomska učinkovitost
 - ▶ Povećanje vanjske dopbiti kroz izvoz kroz širenje i diverzifikaciju
 - ▶ Smanjenje ekonomske uloge države te osiguravanje niske stope inflacije
- ▶ Mjere
 - ▶ 1. mjere stabilizacije
 - ▶ 2. mjere prilagodbe

- ▶ 1. mjere stabilizacije
 - ▶ Kratkoročne mjere koje se bave ekonomskim problemima
 - ▶ Zamrzavanje plaća u javnom sektoru
 - ▶ Smanjenje subvencije na hranu i ostale potrebštine, zdravlje i obrazovanje kako bi se smanjila državna potrošnja
 - ▶ Devalvacija lokalne valute radi pojeftinjenja izvoza
- ▶ 2. Mjere prilagodbe
 - ▶ Imaju dugoročniji efekt, trebale bi pridonijeti strukturnoj prilagodbi ekonomije
 - ▶ Jačanje izvoza
 - ▶ Smanjenje zaposlenih u javnom sektoru
 - ▶ Ekonomska liberalizacija
 - ▶ Privatizacija
 - ▶ Smanjenje poreza
- ▶ 1990-ih zamijenjen ERP-om (Economic recovery plan) i PRS-om (Poverty reduction strategy)

- ▶ Grassroots development (teorije osnovnog razvoja)
 - ▶ Od 1970-ih
 - ▶ Temelje se na aktivnostima NGO-a i aktivista
 - ▶ Cilj zadovoljavanje svakodnevnih potreba siromašnog stanovništva
 - ▶ Individualizirani pristup
 - ▶ Poticanje aktivnosti lokalne zajednice, poticanje na bavljenje poljoprivredom, poboljšanje životnih uvijeta...
 - ▶ Nedostatak: bavi se „simptomima” te često ne dovodi do rješavanja uzroka problema, nedostatak izvora,
-

OBRASCI RAZVOJA

- ▶ Nejednak ekonomski razvoj zemalja u razvoju
 - ▶ Različit utjecaj SAP-a
 - ▶ Primjeri zemalja Istočne Azije i Subsaharske Afrike
 - ▶ Nema univerzalizma
-

OTPOR RAZVOJU

- ▶ SAP i neoliberalističke mjere razvoja – smanjenje pristupa osnovnim životnim funkcijama i uslugama velikog dijela najsiromašnijeg stanovništva
- ▶ Nametanje zapadnjačkih vrijednosti i iskustava
- ▶ Socijalni pokreti
- ▶ Antiglobalizacijski pokreti
- ▶ „Lokalni socijalni pokreti su raznovrsni te obuhvaćaju čitav niz aktivnosti od aktivizma lokalnog stanovništva, „skvotera” preko organizacija za ljudska prava pa do pokreta pojedinih skupina zajednica koji artikuliraju „ekologiju siromašnih” pokušavajući zaštititi svoj način života i pristup osnovnim uslugama” (Paul Routledge, 2005.)

PROBLEMI I IZAZOVI SUVREMENOG RAZVOJA

- ▶ Strategije i ciljevi razvoja
 - ▶ Smanjiti na pola broj ljudi koji su izloženi gladi i siromaštvu.
 - ▶ Dostupnost primarnog obrazovanja
 - ▶ Eliminirati neravnopravnost spolova
 - ▶ Smanjiti smrtnost djece
 - ▶ Smanjiti smrtnost roditelja
 - ▶ Borba protiv HIV-a, malarije i ostalih bolesti
 - ▶ Osigurati održivi razvoj
 - ▶ Omogućiti globalno povezivanje kao preduvjet razvoja
-

- ▶ Trgovina i politika globalizacije
 - ▶ Problemi nejednakog uvoza i izvoza
 - ▶ Pomoć najsiromašnijim zemljama
 - ▶ Pomoć – službena ponuda razvijenih zemalja za pomoć ekonomskom razvoju i smanjenju siromaštva (Burnell, 2008).
 - ▶ Klimatske promjene i razvoj
-